

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลตาจาง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครั้งนี้ โดยขอนำมากล่าวเพื่อกำหนดกรอบในการวิจัยครั้งนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548
3. แนวคิดการจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบล
4. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น
5. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล
6. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล
7. บริบทของเทศบาลตำบลตาจาง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

สังคมปัจจุบันให้ความสำคัญกับระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการตัดสินใจในกิจกรรมการพัฒนาของหน่วยงานราชการ ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจากเอกสารและตำรา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวคิดในเรื่องความหมายของการมีส่วนร่วม นั้น ซึ่งจากการค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้หลายประการ ดังนี้

จินดา มณีเนตร (2540 : 12 - 13) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบ

หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ ต้องการโดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การ เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

อรุณ รักรธรรม (2540 : 270) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในด้านของการกำหนดแนวทางการ ปฏิบัติงาน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งขององค์การ

เมตต์ เมตต์การุญจิต (2541 : 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง เปิด โอกาสให้ประชาชน ไม่ว่าจะบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะ เป็น ทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมกระทำที่ผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

นดา คำริเลิศ (2542 : 21) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ ประชาชนมีการปฏิบัติร่วมกันในการพัฒนาชุมชน โดยความสมัครใจในลักษณะของการร่วม ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมิณผล ร่วมบำรุงรักษา และร่วมรู้สึกเป็นเจ้าของ

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคนอื่น ๆ (2543 : 42) การมีส่วนร่วมมีความหมายในลักษณะ ที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดม ทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมิณผล รวมทั้งการรับ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถี ชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน

ไพศาล สรรสรวิสุทธิ และคณะ (2547 : 85) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งการร่วมมือนี้ทุกคนมี สิทธิเท่าเทียมกันในการคิด การตัดสินใจ และกำหนดเป้าหมาย รับผิดชอบต่อผลการดำเนินการ ต่าง ๆ และมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น

จักรพงษ์ สงวนชม (2549 : 24) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ อันเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน

สุเมธ พุทธนันท์เมธา (2549 : 12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมใน การคิด มาร่วมทำกิจกรรมในรูปแบบของคณะกรรมการ ที่คอยให้คำแนะนำและความคิดให้เป็น จุดเชื่อมโยง อันจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้ ทุกฝ่ายต้องสื่อสาร แบบเปิดระดมความคิด เพราะชุมชนย่อมมีทรัพยากรอันทรงคุณค่าแอบแฝงอยู่ ถ้าครูหรือผู้บริหารใช้ โอกาสให้เป็นประโยชน์แล้วประโยชน์ก็จะตามมามากมาย เช่น การเกิดความสัมพันธ์

ประสิทธิภาพงาน และเป็นการสร้างสรรค์ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในชุมชน

จากความหมายข้างต้น การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับประโยชน์และติดตามประเมินผลในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งเสรีภาพในการปฏิบัติตามนโยบายของตนเอง

2. รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน มีผู้ศึกษารูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

อาร์นสไตน์ (Arnstien. 1969 : 215 – 217 ; อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตต์. 2540 : 18) เห็นว่าการมีส่วนร่วมจะมีลักษณะมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาว่าผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการใช้อำนาจและมีบทบาทในการควบคุมได้เท่าใด ซึ่งเป็นข้อบ่งบอกถึงภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตย (Democratic Leadership) ว่ามีสูงหรือต่ำ อาร์นสไตน์ได้ใช้อำนาจในการตัดสินใจเป็นเกณฑ์ในการบ่งบอกการมีส่วนร่วมโดยสรุปเป็นขั้นบันได (Participation Ladder) และใน 8 ขั้นตอน จัดได้เป็น 3 กลุ่ม หรือ 3 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หรือไม่มีส่วนร่วม
2. การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี หรือร่วมเพียงบางส่วน
3. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ มีอำนาจและบทบาทมาก

บุญเทียม อังสวัสดิ์ (2542 : 19) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นบันไดการมีส่วนร่วม (Participation Ladder) 8 ขั้น ใช้อำนาจในการตัดสินใจของประชาชนเป็นเกณฑ์ จำแนกระดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต่ำสุด คือประชาชนไม่มีอำนาจตัดสินใจใด ๆ ไปจนถึงขั้นสูงสุด คือ อำนาจเป็นของประชาชน ดังนี้

ขั้นที่ 1–2 เรียกว่า การมีส่วนร่วมเทียม หรือไม่มีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3–5 เรียกว่า การมีส่วนร่วมระดับพิธีกรรมหรือการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเข้าไปมีส่วนร่วมได้บางส่วนบางเรื่องเท่านั้น เพราะบางส่วนผู้มีอำนาจเต็มสงวนไว้

ขั้นที่ 6–7 เรียกว่า การมีส่วนร่วมระดับอำนาจเป็นของประชาชนซึ่งเป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาก

ขั้นที่ 8 เรียกว่า ขั้นควบคุม โดยประชาชน เป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชน โดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจเอง

ยูดี สิทธิพาทิ (2527 : 17 ; อ้างถึงใน สิทธิธรรมา เดชวิถิ. 2544 : 17) ได้สรุปลักษณะ การมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหตามแผน
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในผลประโยชน์ที่ได้จากการแก้ไขปัญหา
5. การประเมินผลงานกิจกรรมการแก้ไขปัญหา

จากรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม จะเริ่มจากการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับประโยชน์และติดตามประเมินผลในการดำเนินโครงการต่าง ๆ

3. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ในการศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมนั้น การมีส่วนร่วมอาจเกิดจาก ปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ซึ่งมีผู้ศึกษาและเสนอถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

อคิน รพีพัฒน์ (2531 : 57) ได้กล่าวถึง ปัจจัยแห่งการพัฒนาว่านักพัฒนาจะต้องมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีให้กับชุมชน นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึง โครงสร้างอำนาจหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นและผลประโยชน์ด้วย

ยุพิน ระพีพันธุ์ (2544 : 21 - 22) เสนอว่า ปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วม ของประชาชน คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้น มีเหตุผล 2 ประการ คือ
  - 1.1 การมองเห็นว่าตนจะได้รับประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็น เรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ
  - 1.2 การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจ เป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ
2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เป็นช่องทางของการมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับดังที่คาดหวังไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการ

ทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมากิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมายวิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

มานพ นววิทย์ (2546 : 12) ให้ทัศนะว่า การที่คนเราพิจารณาว่าตนได้รับผลกระทบและเลือกที่จะมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการ คือ

1. ความใกล้ชิดปัญหา
2. ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
3. การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ
4. ประเด็นทางด้านสังคม / สิ่งแวดล้อม
5. ค่านิยม
6. อำนาจที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (2548 : 9) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญของ การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่การทำครั้งเดียวจบและควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ

2. เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมาย หรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและเป็นวิธีการ ทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

สรุปได้ว่า ในการที่บุคคลหรือกลุ่มคนจะตัดสินใจเลือกเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะส่วนบุคคล วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่ง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participation Theory) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสังคมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้สิ่งสำคัญ ประการหนึ่งที่สำคัญก็คือทฤษฎีการมีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความเห็นดังนี้

โรเจอร์ และชูเมคเกอร์ (Roger & Shoemaker. 1971 : 312 – 314 ; อ้างถึงใน คูสิตา แก้วสมบุญ. 2545 : 13) กล่าวว่า พลังในการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มีด้วยกันหลายประการดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในอำนาจอย่างกว้างขวาง
2. การตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง โดยมีการปรึกษากับผู้ที่รับผลกระทบ กระบวนการที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ

- 2.1 ความรู้เกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลง

- 2.2 การชักจูงและการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ

- 2.3 การตัดสินใจที่จะยอมรับหรือจะปฏิเสธอันมีผลจากการประเมิน

- 2.4 การสื่อสารเกี่ยวกับการตัดสินใจ

- 2.5 การกระทำตามการตัดสินใจ

วิวัฒน์ ภูคะนองศรี (2537 : 26 - 27) ได้เสนอแนวความคิดว่าการมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมนั้นมีมาตรวัด 3 ประการ ดังนี้

1. การกระทำของแต่ละบุคคลไม่ใช่การกระทำโดยกลุ่ม อาจทำให้การวิเคราะห์หรือได้ข้อสรุปที่ไม่ถูกต้อง เพราะการแสดงออกของแต่ละคนในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จะเห็นได้ถึงค่านิยม ความรับรู้ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล

2. ความหนาแน่นของการกระทำ แสดงออกโดยการร่วมกระทำบ่อยครั้ง ระยะเวลาของกิจกรรมที่ยาวนานหรือมีการผูกพันและมีแรงจูงใจในการกระทำ

3. คุณภาพของการเข้าร่วม ดูจากผลกระทบของการกระทำในเบื้องต้น เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถ ความคิดเห็น มีการประเมินผล

สรุปได้ว่า ในการที่บุคคลหรือกลุ่มคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้น อาจจะดูได้จากความรู้ความเข้าใจ การตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง การสื่อสาร การยอมรับผลจากการตัดสินใจ การแสดงออกโดยการกระทำ ในด้าน ค่านิยม ความรับรู้ พฤติกรรม

ของบุคคล และผลกระทบจากการกระทำ ด้านความรับผิดชอบ การตัดสินใจ ความสามารถ ความคิดเห็น การประเมินผล

ทฤษฎีที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลเกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือเพื่อการพัฒนาที่ดีขึ้น มีผลงานและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งในลักษณะของบุคคลและลักษณะกลุ่มอยู่มากพอสมควร ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

แนวคิดในเรื่องความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น ซึ่งจากการค้นคว้าความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้หลายประการ ดังนี้

ชูเกียรติ เปี่ยมศรี (2543 : 21) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติการณ์นั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนมารวมกัน ได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้น (Organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

ปกรณีย์ ปรียากร (2544 : 64) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้และกระทำได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน
2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
3. เป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้า และการบริหารให้สมบูรณ์
4. เป็นผู้ที่ได้รับความพึงพอใจ และเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตต์ (2548 : 109) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระจายอำนาจในการปกครอง ซึ่งสามารถส่งผ่านอำนาจบางอย่างทางการเมือง มายังหน่วยงานเล็ก ๆ ทางการเมือง ทำให้สามารถใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นทั้งแนวทางและจุดหมายปลายทางโดยตัวของมันเอง ในแง่ที่ว่าประชาชนทุกคนต่างมีจิตปรารถนา และเกิดความรู้สึกพึงพอใจอย่างล้นเกินในการได้เข้าไป มีบทบาทในการตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติที่เกื้อหนุนต่อการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตนเอง

แซนเดอร์ (Sanders. 1987 : 84 ; อ้างถึงใน ประพันธ์ วรรณบวร. 2543 : 91 - 93) ได้แบ่งชุมชนออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านที่อยู่ ด้านสุขภาพ ด้านนิเวศวิทยา ด้านมนุษยชาติ และด้านระบบของสังคม ซึ่งได้ทำให้เกิดทฤษฎีที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาขึ้น ทฤษฎีนี้มีหลายทฤษฎีย่อย ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion Theory) การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูด หรือการเขียน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำช่วยให้พฤติกรรมของมนุษย์ ถ้าผู้เกลี้ยกล่อมให้กระทำโดยมีวัตถุประสงค์และศิลปะแห่งการเกลี้ยกล่อม คำนี้ถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้น ถ้าระดับความรู้สึกของตนไม่เท่าเทียมกัน อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด การเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยชนกลุ่มใหญ่ และใช้เวลามาก ในการเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยพฤติกรรม สัญชาตญาณ การศึกษาอบรมระหว่างสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเกลี้ยกล่อมจะให้ผลดีต้องสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม เป็นเรื่องที่มีคุณค่า เหมาะกับบุคคล เวลา สถานที่ซึ่งผู้ถูกเกลี้ยกล่อมต้องวิเคราะห์ว่าผู้ฟังจะปฏิบัติให้พ้นอุปสรรคไปได้หรือไม่ และผลในการเกลี้ยกล่อมเป็นอย่างไร โดยยึดหลักเรื่องความต้องการของคนด้วย

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของชนในชาติ (National Morale Theory) ขวัญมีความสำคัญในการทำงานมาก มนุษย์มีความต้องการทางกาย และทางใจ ถ้าคนมีขวัญดี และการทำงานก็จะสูงไปด้วย ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็จะต่ำไปด้วย ทั้งนี้ อยู่กับความรู้สึกที่ว่าคนอื่นเห็นความสำคัญของงานที่ตนทำอย่างไรด้วย คนทำงานมีขวัญดีจะเกิดมีความสำนึกในความรับผิดชอบ ต่อส่วนร่วม การระดมสร้างขวัญ ในขณะที่ประชาชนอาจจะขาดขวัญกำลังใจ เพราะเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการทำเป็นอย่างยิ่ง

3. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) เป็นการจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้นำแบบประชาธิปไตย เป็นผู้ที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ง่าย มีความรับผิดชอบ รู้จักประนีประนอม ไม่ตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งด้วยวิธีการรุนแรงอดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานมีส่วนร่วมคิด ปรีกษา แก้ปัญหาทำงาน และติดตามผลงาน ก่อให้เกิดความร่วมมือ และร่วมใจจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการทำงาน มีความไว้วางใจกัน มีสัมพันธภาพ มนุษย์สัมพันธ์

ร่วมมือประสานงานกันใกล้ชิด ไม่ปล่อยเสรีเกินควร ผลของการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้ระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบตลอดเวลา เช่น ในลักษณะของการเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

4. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative System and Method Theory) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีที่ง่าย เพราะใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่ผลการร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุด ระบบบริหารแบบกระจายอำนาจบริหารไปทุกระดับในองค์การบริหารส่วนกลางและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ การประเมินผลโครงการและอื่น ๆ ไม่ว่าประชาชนจะเข้าร่วมโดยตรงหรือเข้าร่วมโดยอ้อม โดยผ่านผู้แทน (Representative) หรือไม่ก็ตาม

จากคำจำกัดความของการให้ความหมาย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาข้างต้น สรุปความหมายการมีส่วนร่วมได้ 5 ลักษณะ (ไพฑูริย์ ผิวผาง, 2550 : 44) คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของตัวบุคคล ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญในปัจจัยบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมองประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งสำคัญของแนวความคิด เช่น การตัดสินใจ จิตสำนึก ความรู้ที่รับผิดชอบ และแรงจูงใจ

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มและกระบวนการ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างภายในหน่วยให้เป็นกระบวนการ ที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในลักษณะที่ได้ให้ความสำคัญระหว่างผู้นำ ผู้ตามและองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

3. การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการ ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญที่จัดการโครงการมีส่วนร่วมที่ดีโดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิคความรู้และการกระจายอำนาจสู่ประชาชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่ดีระหว่างประชาชนกับรัฐ

4. การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบัน ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญของการเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน มีการถ่ายทอด หรือขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์ และชนชั้นทางสังคม ในการกำหนดรูปแบบการใช้ทรัพยากร การบริหารสถานะและอำนาจในสังคม

5. การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบาย ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญเรื่อง การยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือผู้เสียเปรียบในสังคม และนำมาใช้กำหนดเป็นนโยบาย และแผนงานระดับชาติ เพื่อทำการประกันความมั่นคงในเรื่องของการให้การสนับสนุนและยอมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปสถาบัน โครงการ กฎหมาย และอุดมการณ์แนวความคิดใหม่ ๆ

กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การให้คนจนมีโอกาสหาเลือกเอง มีโอกาสจัดการด้วยตนเอง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ในบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับการเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่มด้วย

2. องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

เมื่อเกิดความไม่พึงพอใจในสภาพที่เป็นอยู่มาก ๆ มีความต้องการเปลี่ยนไปสู่สภาพอื่น จึงก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา นอกจากนี้ที่ได้กล่าวมา การมีส่วนร่วมอาจเกิดจากความศรัทธา และความเกรงใจ หรืออำนาจบังคับก็ได้ ซึ่งถ้าการมีส่วนร่วมอาจมีส่วนร่วมเกิดจากความเกรงใจหรืออำนาจบังคับ มักจะประสบผลในเชิงลึ้มเหลวมากกว่าประสบผลสำเร็จ

บาร์นีย์ เลิศไพศาล (2542 : 20 ; อ้างถึงใน นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2547 : 17) กล่าวว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมนั้น มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
2. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม
  - 3.1 ประชาชนต้องมีเวลา
  - 3.2 ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองมากเกินไปกว่าที่คาดว่าจะได้รับผลตอบแทน
  - 3.3 ประชาชนต้องมีความสนใจ
  - 3.4 ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย
  - 3.5 ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม

สรุปได้ว่า การที่สมาชิกในชุมชนได้มีการแสดงออกในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วมกับความสนใจร่วมกัน การร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบ เพื่อที่จะดำเนินการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

3. คุณลักษณะของการมีส่วนร่วม

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของรัฐที่ใช้ในแผนพัฒนา เน้นให้ประชาชนช่วยตนเอง แก้ปัญหาเองและทำเอง

ไพฑูรย์ ผิวผาง (2550 : 45) กล่าวว่าคุณลักษณะของการมีส่วนร่วมต้องประกอบด้วย

1. เป็นการกระทำของประชาชน
2. เป็นจิตสำนึกของประชาชน
3. เป็นความเสมอภาคกันของประชาชน
4. เป็นความเห็นร่วมกันของประชาชน

5. เป็นการพัฒนาศักยภาพของประชาชน

4. คุณสมบัติของการมีส่วนร่วม

อนุภาพ ธีรลาภ (2528: 21 – 22) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มต้นที่ความเป็นจริงของประชาชนไม่ใช่ความต้องการจากบุคคลภายนอก ซึ่งการจะทราบความเป็นจริงได้ ประชาชนจะต้องมีคุณสมบัติ 4 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนจะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีศักยภาพพอที่จะเข้าร่วมในการดำเนินการ การฝึกอบรมที่จะเข้าดำเนินการหรือแม้แต่การเลียนแบบตัวอย่างของกิจกรรมขั้นต่ำสุดของความสามารถในการมีส่วนร่วม เพราะประชาชนจะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ การวางแผน การจัดและบริหารองค์กร ตลอดจนการใช้ทรัพยากรในที่สุด

2. ประชาชนจะ ต้องมีความพร้อมที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีสภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม ความแตกต่างของแบบแผนการดำรงชีวิต และประเพณีพื้นฐานของการรวมกลุ่ม

3. ประชาชนจะต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีความเต็มใจ เห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม หรืออย่างน้อยที่สุดจะต้องมีความเข้าใจในเหตุผลของการเข้าร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่มีความประสงค์เข้าร่วมเพราะถูกโน้มน้าวหรือถูกบังคับ

4. ประชาชนจะต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีโอกาสที่จะเข้าร่วม อันนับเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมในระดับที่เหมาะสม ประชาชนจะต้องมีโอกาสมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเองในระดับพื้นฐานทางการเมืองเป็นสำคัญ

ดังนั้น คุณสมบัติของการมีส่วนร่วมนั้นมี 4 ประการคือ มีความสามารถในการค้นหาความต้องการ การวางแผน การจัดการบริหารองค์กร มีความพร้อมด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม ไม่ใช่ถูกโน้มน้าวหรือถูกบังคับ และมีความเป็นไปได้ ที่จะจัดการด้วยตนเองในระดับพื้นฐานทางการเมือง

5. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรม โครงการต่าง ๆ มีประโยชน์มากมายหลายประการ ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

สถาบันพระปกเกล้า (2545 : 45) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนในการดำเนินการ

มากพอสมควร อย่างไรก็ตามข้อดีของการมีส่วนร่วม คือ การก่อให้เกิดการผลิตนโยบายและบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสาธารณชนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรของสาธารณะให้สูงขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชน ช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้นๆ
2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา การให้ประชาชนมีส่วนร่วมมาตั้งแต่ต้นในการดำเนินงาน สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้
3. การสร้างฉันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่ม ลดความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ
4. ความสำเร็จและผลในการปฏิบัติของโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น ซึ่งจะได้รับความร่วมมือจากประชาชน
5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า หรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่รุนแรง
6. ความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมและการดำรงอยู่ของความชอบธรรม

พัชรี สิริโรต (2549 : 9) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น
2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ
3. การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรม
4. การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
5. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้
6. ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน
7. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

8. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

สรุป ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจ หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าอย่างรุนแรง ซึ่งทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น เนื่องจากประชาชนเล็งเห็นประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ เป็นการส่งเสริมการแสดงออกทางประชาธิปไตยทางหนึ่ง

6. อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

การมีส่วนร่วม นับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการตอบสนองต่อปัญหาของประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ชาอุชัย ทีหอกำ (2550 : 22) จากสถานการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ยังจัดว่ามีปัญหาและอุปสรรคและทำให้การดำเนินงานหลายประเภทเป็นไปอย่างไม่โปร่งใส อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ดังนี้

1. นโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่ต้องขึ้นกับระบบราชการ
2. ประชาชนคุ้นเคยกับการรับคำสั่ง การยอมรับความถูกต้องของข้าราชการและการยอมรับคอยความช่วยเหลือ แทนการช่วยตัวเอง การคิดเองและหลีกเลี่ยงการโต้แย้งกับข้าราชการ
3. กิจกรรมหรือโครงการที่ได้เข้าร่วมส่วนใหญ่ให้ร่วมเฉพาะตอนเสนอโครงการ และตอนลงมือปฏิบัติโครงการ ไม่มีการร่วมแบบครบวงจร
4. องค์กรอาสาสมัคร มูลนิธิ และชมรมต่าง ๆ มีมากมาย แต่ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เฉพาะ ขาดทุน ขาดเป้าหมายและหลักการที่แน่นอน และขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญขาดแกนกลางของรัฐบาล และองค์กรเหล่านี้จะประสานติดต่ออย่างเป็นทางการในทุกระดับ

5. องค์กรประชาชนส่วนใหญ่มักจะคอยดูแลผลประโยชน์และขยายผลประโยชน์ให้กับกรรมการ หรือสมาชิกในสังกัดมากกว่าถึงมือประชาชนโดยทั่วไป

สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2543: 29) กล่าวว่า ที่ผ่านมามีการปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองตนเองโดยทางอ้อม คือ ผ่านสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือฝ่ายบริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนซึ่งระบบนี้ทำให้ประชาชนห่างเหินกิจกรรมของท้องถิ่นตน โดย

กิจกรรมของท้องถิ่นเป็นเรื่องของ “นักการเมืองท้องถิ่น” เท่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่นหลายประการ คือ

1. เมื่อประชาชนรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมืองท้องถิ่นเท่านั้น เขาจะไม่มีความรู้สึกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นของตน การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการเสียสละเพื่อท้องถิ่นจึงไม่มี

2. การห่างเหินจากท้องถิ่นของประชาชน ทำให้นักการเมืองท้องถิ่นขาดการตรวจสอบจากประชาชนการดำเนินงานจึงเกิดการบกพร่องขึ้นได้ง่าย จนถึงขั้นทุจริต คอร์รัปชัน แม้จะมีการตรวจสอบฝ่ายบริหารจากสภาท้องถิ่น แต่ก็ไม่มีประสิทธิภาพมากนัก

สรุป อุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากทัศนคติที่ไม่ถูกต้องในการทำงาน มองการทำงานเป็นภาระหนัก เพราะนโยบายหรือขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ ยังต้องรอคำสั่งจากเบื้องบน ผลประโยชน์ที่ประชาชนพึงจะได้รับนั้นก็ไม่ได้เต็มที่เพราะผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะอยู่ที่กรรมการหรือสมาชิก อีกทั้งให้ความสำคัญกับความสำเร็จส่วนตัวมากกว่าความสำเร็จของภาพรวม การทำงานขาดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ ทำให้ไม่อยากทุ่มเทเพราะคิดว่าแม้จะทำมากหรือน้อยตนเองไม่ได้รับผลประโยชน์ใด

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2546 ให้เป็นปัจจุบันอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 มาตรา 16 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2546

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล เมืองพัทยา องค์กรบริหารส่วนตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง ยกเว้นกรุงเทพมหานคร

“สภาท้องถิ่น” หมายความว่า สภาองค์กรบริหารส่วนจังหวัด สภาเทศบาล สภาเมืองพัทยา สภาองค์กรบริหารส่วนตำบล และสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

“คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น” หมายความว่า คณะกรรมการพัฒนาองค์กรบริหารส่วนจังหวัด คณะกรรมการพัฒนาเทศบาล คณะกรรมการพัฒนาเมืองพัทยา คณะกรรมการพัฒนาองค์กรบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

“คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น” หมายความว่า คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนจังหวัด คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเมืองพัทยา คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

“คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น” หมายความว่า คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนจังหวัด คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาล คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาเมืองพัทยา คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

“อำเภอ” หมายความว่า รวมถึงกิ่งอำเภอด้วย

“ผู้บริหารท้องถิ่น” หมายความว่า นายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

“สมาชิกสภาท้องถิ่น” หมายความว่า สมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาเมืองพัทยา สมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

“นายอำเภอ” หมายความว่า ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอด้วย

“ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า ปลัดองค์กรบริหารส่วนจังหวัด ปลัดเทศบาล ปลัดเมืองพัทยา ปลัดองค์กรบริหารส่วนตำบล และปลัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

“หัวหน้าส่วนการบริหารที่มีหน้าที่จัดทำแผน” หมายความว่า ผู้อำนวยการกองแผน และงบประมาณ ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน หัวหน้ากองวิชาการและแผน หัวหน้างาน วิเคราะห์นโยบายและแผน หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ เช่นเดียวกันกับตำแหน่งดังกล่าว

“พนักงานส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า ข้าราชการส่วนจังหวัด พนักงานเทศบาล พนักงานเมืองพัทยา พนักงานส่วนตำบล และพนักงานหรือข้าราชการขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

“แผนพัฒนา” หมายความว่า รวมถึงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา และแผนพัฒนาสามปี “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา” หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัด อำเภอ และแผนชุมชน

“แผนพัฒนาสามปี” หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียด แผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผน ก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

“แผนการดำเนินงาน” หมายความว่า แผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นที่แสดงถึงรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาและกิจกรรมที่ดำเนินการจริงทั้งหมดใน พื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีงบประมาณนั้น

“โครงการพัฒนา” หมายความว่า โครงการที่มีวัตถุประสงค์สนองต่อแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และดำเนินการเพื่อให้การพัฒนาบรรลุตามวิสัยทัศน์ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดไว้

“การแก้ไข” หมายความว่า การแก้ไขข้อผิดพลาดในแผนพัฒนาหรือแผนการ ดำเนินงานให้ถูกต้อง โดยไม่ทำให้วัตถุประสงค์และสาระสำคัญเดิมเปลี่ยนแปลงไป

“การเพิ่มเติม” หมายความว่า การเพิ่มเติมแผนงาน โครงการที่ไม่มีอยู่ในแผนพัฒนา สามปีให้ปรากฏไว้ในแผนพัฒนาสามปี

“การเปลี่ยนแปลง” หมายความว่า การทำให้วัตถุประสงค์และสาระสำคัญของ แผนพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ข้อ 5 ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ได้ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจยกเว้นหรือผ่อนผันการปฏิบัติตามระเบียบนี้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในเขตจังหวัด แล้วรายงานกระทรวงมหาดไทยทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ยกเว้นหรือผ่อนผัน

ข้อ 6 การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องสอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยการประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อ 7 องค์กรจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น
2. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ข้อ 8 ให้ผู้บริหารท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารท้องถิ่น ประธานกรรมการ
2. รองนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นทุกคน กรรมการ
3. สมาชิกสภาท้องถิ่นที่สภาท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน กรรมการ
4. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน กรรมการ
5. ผู้แทนภาคราชการและ/หรือรัฐวิสาหกิจที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนไม่

น้อยกว่าสามคน กรรมการ

6. ผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนแต่ไม่เกินหกคน กรรมการ

7. ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการและเลขานุการ

8. หัวหน้าส่วนการบริหารที่มีหน้าที่จัดทำแผน ผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการตามข้อ 8 (3) (4) (5) และ (6) ให้มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับการคัดเลือกอีกได้

ข้อ 9 ให้ผู้บริหารท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานกรรมการ
2. หัวหน้าส่วนการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการ
3. ผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน

กรรมการ

4. หัวหน้าส่วนการบริหารที่มีหน้าที่จัดทำแผน กรรมการและเลขานุการ

5. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นที่ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมาย ผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการตามข้อ 9 (3) ให้มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับการคัดเลือกอีกได้

ข้อ 10 คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น โดยพิจารณาจาก

1.1 อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ที่มีผลกระทบต่อประโยชน์สุขของประชาชน เช่น การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การผังเมือง

1.2 ภารกิจถ่ายโอนตามกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจาย

อำนาจ

1.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ กลุ่มจังหวัด และจังหวัด โดยให้เน้นดำเนินการในยุทธศาสตร์ที่สำคัญและมีผลต่อประชาชน โดยตรง เช่น การแก้ไขปัญหาความยากจน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

1.4 กรอบนโยบาย ทิศทาง แนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด

1.5 นโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นที่แถลงต่อสภาท้องถิ่น

1.6 แผนชุมชน

ในการนำประเด็นข้างต้นมาจัดทำแผนพัฒนา ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคำนึงถึงสถานะทางการคลังของท้องถิ่น และความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ มาประกอบการพิจารณาด้วย

2. ร่วมจัดทำร่างแผนพัฒนา เสนอแนะแนวทางการพัฒนา และการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำร่างแผนพัฒนา

ในการจัดทำร่างแผนพัฒนา ให้เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง นำปัญหาความต้องการจากแผนชุมชนที่เกินศักยภาพของชุมชนที่จะดำเนินการเองได้มาพิจารณาบรรจุไว้ในแผนพัฒนา แต่หากเกินศักยภาพของเทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง ให้เสนอปัญหา ความต้องการไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดและให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดนำมาพิจารณาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตามอำนาจหน้าที่

3. พิจารณาร่างแผนพัฒนาและร่างแผนการดำเนินงาน

4. ให้ความเห็นชอบร่างข้อกำหนดขอบข่ายและรายละเอียดของงานตามข้อ 19

(2)

5. พิจารณาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา

6. แต่งตั้งที่ปรึกษา คณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานอื่นเพื่อช่วยปฏิบัติงาน

ตามที่เห็นสมควร

7. ในกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลให้คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ประสานกับประชาคมหมู่บ้านในการรวบรวม วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและจัดทำเป็นโครงการหรือกิจกรรมเพื่อประกอบในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลด้วย

ข้อ 11 คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น มีหน้าที่จัดทำร่างแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นกำหนด จัดทำร่างแผนการดำเนินงาน และจัดทำร่างข้อกำหนดขอบข่ายและรายละเอียดของงานตามข้อ 19 (1)

ข้อ 12 การประชุมของคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการติดตามและประเมินผล คณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด แล้วแต่กรณีจึงจะเป็นองค์ประชุมให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดของการประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนนถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ 13 ผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติตาม (1) และไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม (2) ถึง (7) ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์ สุจริต สามารถตรวจสอบพฤติกรรมได้
2. เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นนั้น
3. เป็นพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น
4. เป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาทำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนเป็นกรรมการ
5. ดิตยาเสพตติให้โทษ
6. เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

7. ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไปและพ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีนับถึงวันที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

ข้อ 14 ผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับการคัดเลือกอีกได้

ข้อ 15 ผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ครบวาระการดำรงตำแหน่ง
2. ตาย
3. ลาออก โดยยื่นหนังสือต่อประธานกรรมการที่ตนดำรงตำแหน่ง
4. คณะกรรมการที่ผู้ทรงคุณวุฒิดำรงตำแหน่งอยู่เห็นว่ามีเหตุอันควรและมีมติจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามให้ออก

5. มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 13

ข้อ 16 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคำเนินการตามระเบียบนี้ โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นจัดประชุมประชาคมท้องถิ่น ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อแจ้งแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น รับทราบปัญหา ความต้องการ ประเด็นการพัฒนา และประเด็นที่เกี่ยวข้องตลอดจนความช่วยเหลือทางวิชาการ และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อนำมากำหนดแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยให้นำข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ และข้อมูลในแผนชุมชนมาพิจารณาประกอบการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา

2. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น รวบรวมแนวทางและข้อมูล นำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแล้วเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

3. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสนอผู้บริหารท้องถิ่นยุทธศาสตร์การพัฒนาคำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคู่สภากลางการบริหารส่วนตำบลเพื่อให้ความเห็นชอบก่อนแล้วผู้บริหารท้องถิ่นจึงพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อไป

ข้อ 17 การจัดทำแผนพัฒนาสามปี ให้ดำเนินการตามระเบียบนี้ โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับประชาคมท้องถิ่น กำหนดประเด็นหลักการพัฒนาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา รวมทั้งสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการของประชาคมและชุมชน โดยให้นำข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาจากหน่วยงานต่างๆ และข้อมูลในแผนชุมชนมาพิจารณาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

2. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นรวบรวมประเด็นหลักการพัฒนาปัญหา ความต้องการ และข้อมูลนำมาจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี แล้วเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

3. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาร่างแผนพัฒนาสามปีเพื่อเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

4. ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติร่างแผนพัฒนาสามปีและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้ความเห็นชอบก่อนแล้วผู้บริหารท้องถิ่นจึงพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีต่อไป

ข้อ 18 แผนพัฒนาสามปีให้จัดทำและทบทวนให้แล้วเสร็จภายในเดือนมิถุนายนก่อนงบประมาณประจำปี ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจขยายเวลาการจัดทำแผนพัฒนาสามปีแล้วรายงานกระทรวงมหาดไทยทราบในกรณีของเทศบาลผู้ว่าราชการจังหวัดอาจมอบอำนาจให้นายอำเภอได้เมื่อมีการขยายเวลาให้แก่จังหวัดเพื่อรายงานกระทรวงมหาดไทยทราบ สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดตามวรรคสองให้เป็นอำนาจของนายอำเภอแล้วแจ้งจังหวัดเพื่อรายงานกระทรวงมหาดไทยทราบ

ข้อ 19 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมอบให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกจัดทำหรือร่วมจัดทำร่างแผนพัฒนาได้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจัดทำร่างข้อกำหนด ขอบข่ายและรายละเอียดของงานที่จะมอบหมายให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกดำเนินการ เพื่อเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

2. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างข้อกำหนด ขอบข่ายและรายละเอียดของงานแล้วเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

3. ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติข้อกำหนดขอบข่ายและรายละเอียดของงาน

ข้อ 20 ให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกที่จัดทำหรือร่วมจัดทำร่างแผนพัฒนา
ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการจัดทำร่างแผนพัฒนาตามระเบียบนี้

ข้อ 21 การแก้ไขแผนพัฒนาเป็นอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น

ข้อ 22 การเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาสามปี ให้ดำเนินการตามระเบียบนี้
โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จัดทำร่างแผนพัฒนา
สามปีที่เพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงพร้อมเหตุผลและความจำเป็นเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

2. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาร่างแผนพัฒนาสามปีที่เพิ่มเติมหรือ
เปลี่ยนแปลงเพื่อเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

3. ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติร่างแผนพัฒนาสามปีที่เพิ่มเติมหรือ
เปลี่ยนแปลงและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีที่เพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลง

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล ให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีที่
เพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้ความเห็นชอบก่อน แล้วผู้บริหาร
ท้องถิ่นจึงพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้ต่อไป

ข้อ 23 การเปลี่ยนแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้ดำเนินการตามระเบียบนี้ โดยมี
ขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจัดทำร่างแผน
ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงพร้อมเหตุผลและความจำเป็นเสนอคณะกรรมการพัฒนา
ท้องถิ่น

2. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและประชาคมท้องถิ่นพิจารณาร่างแผน
ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงเพื่อเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

3. ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เปลี่ยนแปลง
และประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เปลี่ยนแปลง

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล ให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอร่างแผนยุทธศาสตร์
การพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้ความเห็นชอบก่อน แล้วผู้บริหาร
ท้องถิ่นจึงพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้ต่อไป

ข้อ 24 ให้ผู้บริหารท้องถิ่นประกาศใช้แผนพัฒนาที่อนุมัติแล้ว และนำไปปฏิบัติ รวมทั้ง
แจ้งสภาท้องถิ่น คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ องค์การบริหารส่วนจังหวัด
อำเภอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประกาศให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบโดยทั่วกันภายในสิบห้าวัน
นับแต่วันที่ประกาศใช้และปิดประกาศโดยเปิดเผยไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

ข้อ 25 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้แผนพัฒนาสามปีเป็นกรอบในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี และงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม รวมทั้งวางแนวทางเพื่อให้มีการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามโครงการที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาสามปี

ข้อ 26 การจัดทำแผนการดำเนินงานให้ดำเนินการตามระเบียบนี้ โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นรวบรวมแผนงานโครงการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่ดำเนินการในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วจัดทำร่างแผนการดำเนินงาน เสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

2. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาร่างแผนการดำเนินงานแล้วเสนอผู้บริหารท้องถิ่นประกาศเป็นแผนการดำเนินงาน ทั้งนี้ให้ปิดประกาศแผนการดำเนินงานภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ประกาศ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบ โดยทั่วกันและต้องปิดประกาศไว้อย่างน้อยสามสิบวัน

ข้อ 27 แผนการดำเนินงานให้จัดทำเสร็จภายในเดือนธันวาคมของปีงบประมาณนั้น หรือภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ตั้งงบประมาณดำเนินการหรือได้รับแจ้งแผนงาน/โครงการจากหน่วยราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีงบประมาณนั้นการขยายเวลาการจัดทำและการแก้ไขแผนการดำเนินงานเป็นอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น

ข้อ 28 ให้ผู้บริหารท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. สมาชิกสภาท้องถิ่นที่สภาท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน
2. ผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสองคน
3. ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสองคน
4. หัวหน้าส่วนการบริหารที่คัดเลือกกันเองจำนวนสองคน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสองคน

โดยให้คณะกรรมการเลือกกรรมการหนึ่งคนทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการ และกรรมการอีกหนึ่งคนทำหน้าที่เลขานุการของคณะกรรมการ

กรรมการตามข้อ 28 ให้มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับการคัดเลือกอีกได้

ข้อ 29 คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดแนวทาง วิธีการในการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา
2. ดำเนินการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา
3. รายงานผลและเสนอความเห็นซึ่งได้จากการติดตามและประเมินผล

แผนพัฒนาต่อผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอต่อสภาท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และประกาศผลการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบโดยทั่วกันอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี ทั้งนี้ให้ปิดประกาศโดยเปิดเผยไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

4. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร

ข้อ 30 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมอบให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอก ดำเนินการหรือร่วมดำเนินการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาได้ โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นจัดทำร่างข้อกำหนด ขอบข่ายและรายละเอียดของงานที่จะมอบหมายให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกดำเนินการ เพื่อเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

2. ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติข้อกำหนด ขอบข่ายและรายละเอียดของงาน
3. หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกดำเนินการหรือร่วมดำเนินการติดตามและ

ประเมินผล

4. ให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกที่ดำเนินการหรือร่วมดำเนินการติดตามและประเมินผลรายงานผลการดำเนินการซึ่งได้จากการติดตามและประเมินผลต่อคณะกรรมการติดตามและประเมินผล เพื่อประเมินผลการรายงานผล เสนอความเห็นต่อผู้บริหารท้องถิ่น

5. ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอผลการติดตามและประเมินผลต่อสภาท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และประกาศผลการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบโดยทั่วกันอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี ทั้งนี้ให้ปิดประกาศโดยเปิดเผยไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

ข้อ 31 เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมและเพื่อให้การบริหารงานของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล กระทรวงมหาดไทยอาจจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ตามความเหมาะสม

แนวคิดการจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบล

1. ความสำคัญในการจัดทำแผนชุมชน

การจัดทำแผนพัฒนา เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองให้แก่ชุมชน เนื่องจากในการจัดทำแผนชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องสรุป และวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของชุมชน ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมเวทีตำบล และประสบการณ์การศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และนำมาเชื่อมโยงเข้ากับความต้องการของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในรูปแบบของแผนการดำเนินงานที่มีการกำหนดระบบบริหารระดับตำบล สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (ม.ป.ป. : 3) ได้ให้ความสำคัญของแผนชุมชนว่าเป้าหมายของการทำแผนชุมชนพึ่งตนเองไว้ดังนี้

1. การให้ชุมชนได้มาคิดร่วมกันว่า ทำอย่างไรชุมชนจึงจะสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป เป้าหมายของการทำแผนชุมชนพึ่งตนเองจึงไม่ใช่การเร่งทำเพื่อให้ได้แผนเท่านั้น

2. เป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้และแสวงหาแนวทางพึ่งตนเองของชุมชนให้อยู่ได้ในระยะยาวต่อไป

3. เป็นการพึ่งตนเองบนรากฐานของปัญหาและการได้เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตร (2544 : 3) ได้ระบุว่า เป็นการนำข้อมูลเหล่านั้นมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แล้วกำหนดออกมาให้ชัดเจนว่า เป้าหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนนั้นใครจะทำอะไรบ้าง ต้องทำเสร็จเมื่อไร ต้องแสวงหาความร่วมมือจากใคร เช่น ผลักดันแผนให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนต่อไป

สรุป การจัดทำแผนเป็นกิจกรรมเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองให้แก่ชุมชน เนื่องจากในการจัดทำแผนชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องสรุป และวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของชุมชน ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมเวทีตำบล และประสบการณ์การศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และนำมาเชื่อมโยงเข้ากับความต้องการของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. การดำเนินงานเกี่ยวกับแผนแม่บทชุมชน

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเกิดขึ้นมาด้วยสาเหตุหลายประการ ตั้งแต่การไม่ประสบความสำเร็จของกลไกการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนในรูปแบบเดิมของภาครัฐ เช่น มาตรการแก้ไขปัญหาไม่ได้ตอบสนองความต้องการของชุมชน ความล้มเหลวของกลไกการบริหารจัดการที่มีการคอร์รัปชัน การวางแผนสั่งการจากบนลงล่าง ขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ และสร้างนิสัยการรอรับความช่วยเหลือต่าง ๆ จากภาครัฐให้กับประชาชน นอกจากนี้ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อผลผลิตภายในชุมชน และภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ.

2540 ที่ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานซึ่งส่งผลกระทบต่อแรงงานในระดับล่าง ส่วนใหญ่เป็น คนในชนบทต้องอพยพไปยังถิ่นฐานเดิม สาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ชุมชนหลายชุมชนเห็นว่าไม่สามารถที่จะพึ่งพารัฐและหน่วยงานราชการแต่เพียงฝ่ายเดียว และเห็นความสำคัญของการกลับมาพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับที่ชุมชนและการรวมกลุ่มโดยธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ชุมชนไม้เรียง ในอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่หลายฝ่ายยอมรับว่าเป็นต้นแบบของชุมชนเข้มแข็งและมีการวางแผนแม่บทชุมชนที่ดี กลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ ในจังหวัดสงขลา ธนาคารชุมชนในจังหวัดพะเยา และการเกิดขึ้นของกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ประกอบกับในระยะหลังมีกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เข้ามาทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากขึ้น ปัจจุบันเหล่านี้ล้วนเป็นพลังที่ทำให้กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมีการพัฒนาการมาโดยตลอด โดยในระยะต่อมาสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และธนาคารโลก (World Bank) ได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางและการสร้างทุนให้กับชุมชน จึงได้มี “มาตรการเพิ่มพลัง” (Empowerment) จัดสรรเงินให้รัฐบาลไทยกู้เงินเพื่อไปจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยเพิ่มพลังและเพิ่มทุนทางสังคมให้กับชุมชน เช่น การสนับสนุนเงินของ UNDP ในปี พ.ศ. 2542 ที่ให้กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับเครือข่ายภูมิปัญญาไทย และมูลนิธิหมู่บ้าน จัดทำแผนแม่บทชุมชนขึ้นภายใต้ “โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาชีวิตชุมชนในพื้นที่ตำบลไม้เรียงต่อผู้นำและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ตลอดจนได้สนับสนุนงบประมาณและประสานความร่วมมือกับองค์กรชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งในระยะนี้เองทำให้หลายหน่วยงาน โดยเฉพาะภาครัฐเห็นความสำคัญของกระบวนการดังกล่าวนี้ จึงได้มีแนวคิดที่จะสนับสนุนและขยายผลเพื่อดำเนินการให้ครอบคลุมทั่วประเทศ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2553 : ออนไลน์)

สรุป กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ ตั้งแต่การไม่ประสบความสำเร็จของกลไกการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เช่น มาตรการแก้ไขปัญหาไม่ได้ตอบสนองความต้องการของชุมชน ความล้มเหลวของกลไกการบริหารจัดการที่มีการคอร์รัปชัน การวางแผนสั่งการจากบนลงล่าง ขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ และสร้างนิสัยการรอรับความช่วยเหลือต่าง ๆ จากภาครัฐให้กับประชาชน

3. สถานการณ์ของแผนแม่บทชุมชนในปัจจุบัน

กล่าวได้ว่าการดำเนินงานของการจัดทำแผนแม่บทชุมชนที่มีจุดเริ่มต้นมาจากภายนอก ระบบความคิดของทางราชการเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545 - 2549) ที่กำหนดให้ชุมชนต้องเข้ามามีส่วน

ร่วมในกระบวนการพัฒนา และยังคงคล้องกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลปัจจุบัน เช่น นโยบาย แก้ไขปัญหาความยากจนที่รัฐบาลมียุทธศาสตร์อย่างชัดเจนในการกำหนดพื้นที่เป็นตัวตั้ง นโยบาย การปฏิรูประบบราชการ ที่กำหนดให้หน่วยงานราชการไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ต้องวางมาตรการ และกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมภายในปี พ.ศ. 2550 นโยบายกระจายอำนาจสู่ ท้องถิ่น ที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณให้กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบต.) ร้อยละ 35 ในปี พ.ศ. 2549 นโยบายผู้ว่าฯ ซีอีโอ ที่เห็นชอบให้ผู้ว่าราชการในทุก จังหวัดเป็นผู้บริหารสูงสุดของจังหวัด และมีบทบาทในการบริหารงาน นอกจากนี้ นโยบายเร่งด่วน อื่น ๆ ของรัฐบาลก็มีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนใน ระดับท้องถิ่นโดยตรง ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และโครงการ 30 บาทรักษาทุก โรค จากความสอดคล้องของกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนและกลไกการบริหารจัดการของ รัฐบาลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน รัฐบาลภายใต้การดำเนินงานของสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จึงได้ดำเนินการสนับสนุนและ ขยายผลให้มีการจัดทำแผนแม่บทชุมชนทั่วประเทศ บทบาทของภาครัฐในการดำเนินงานจัดทำ แผนแม่บทชุมชนที่ผ่านมา มีหลายหน่วยงานที่ได้ให้การสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชน และ ดำเนินการแล้วเสร็จ โดยเป็นหน่วยงานจากภาครัฐ โดยตรง 3 หน่วยงาน คือ กรมส่งเสริม การเกษตรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และหน่วยงานที่จัดตั้ง ขึ้นโดยอิสระ จากความร่วมมือของรัฐบาล คือ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund) โดยจำนวนพื้นที่ตำบลที่จัดทำแผนชุมชนของหน่วยงานต่าง ๆ (กรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น, 2553 : ออนไลน์) โดยแนวทางการดำเนินงานจัดทำแผนชุมชนมีดังต่อไปนี้

1. ค้นหาผู้นำอาสาสมัคร ในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนต้องให้มีผู้แทนที่มาจาก หลากหลายอาชีพ เป็นเวทีที่เปิดให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ให้มีการค้นหาผู้นำอาสาสมัครเพื่อเป็น แกนนำในการผลักดันการดำเนินงานต่าง ๆ ตามกระบวนการซึ่งควรให้ชุมชนเป็นผู้คัดเลือกกันเอง เเวทีตำบลควรมีคนไม่เกิน 40 คน ซึ่งมาจากทุกหมู่บ้าน
2. การสร้างจิตสำนึกร่วมและกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนา การสร้างความตระหนัก ให้ชุมชนเกิดจิตสำนึก ทศนคติและความเข้าใจร่วมกันในคุณค่า และความจำเป็นของการพัฒนา แบบพึ่งพาตนเอง ตลอดจนการทำงานเพื่อส่วนรวมให้แก่ชุมชน และกำหนดทิศทางในการพัฒนา
3. เรียนรู้พัฒนาการของชุมชน การให้ชุมชนได้เรียนรู้การพัฒนาชุมชนของตนเองใน อดีตที่ผ่านมา และสถานการณ์ของชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นการทบทวนตนเอง เข้าใจตนเอง

พร้อมทั้งให้ชุมชนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอดีต ปัจจุบัน ว่ามีข้อดีข้อด้อยอะไร และผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนเป็นอย่างไร

4. ประเมินศักยภาพของชุมชน การให้ชุมชนค้นหา และเรียนรู้ศักยภาพของชุมชนตนเอง โดยการสำรวจข้อมูลในเรื่องจุดแข็งหรือของดีในชุมชน เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของดีที่มีอยู่ เกิดความภาคภูมิใจ รักและหวงแหน พร้อมทั้งจะพัฒนาจากพื้นฐานที่มีให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น อาชีพ รายได้ และคุณภาพชีวิต

5. การศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ เป็นการจัดการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน โดยชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนา เพื่อกระตุ้นและให้ชุมชนได้เรียนรู้ข้อมูลนอกชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

6. กำหนดแผนพัฒนาชุมชนระดับตำบล แผนชุมชนเป็นแผนที่เกิดจากความคิดของคนในชุมชนที่ร่วมกันคิดแบบมีส่วนร่วมและจัดทำขึ้น โดยคนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และเตรียมความพร้อมในวิถีคิดมาก่อน ซึ่งจะบอกถึงทิศทางการพัฒนาชุมชนว่าจะเดินไปในทิศทางใด แผนชุมชนมีโอกาสจะนำไปสู่การปฏิบัติได้

7. ประชาพิจารณ์แผนชุมชน แผนชุมชนที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ จะต้องสร้างความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนทั้งหมด เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้รับรู้ว่าชุมชนจะพัฒนาไปอย่างไรมีแผนงาน/โครงการอะไรบ้าง พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ร่วมตัดสินใจในการจัดลำดับความสำคัญ และยังเป็นกรหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

8. การดำเนินงานตามแผน แผนชุมชนที่ผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์แผนแล้วต้องพร้อมและสามารถปฏิบัติได้ทันที เพราะเป็นแผนแบบพึ่งพาตนเอง ดำเนินการตามศักยภาพของตนเองเท่าที่จะดำเนินการได้ ก่อนขอรับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนและปัจจัยภายนอก

9. การติดตามนิเทศ และการประเมินผล โดยชุมชนมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการติดตาม นิเทศ และประเมินผล เพื่อทราบความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และหาแนวทางแก้ไข

โดยในการดำเนินงานตามแผนชุมชนนั้น แผนชุมชนเมื่อผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์แผนแล้ว ต้องพร้อมและสามารถปฏิบัติได้ทันที เพราะเป็นแผนแบบพึ่งพาตนเอง ดำเนินการตามศักยภาพของตนเองเท่าที่จะดำเนินการได้ก่อนขอรับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนและปัจจัยภายนอก แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกแผนงาน ชุมชนจะสามารถดำเนินการได้เองทั้งหมด อาจมีบางกิจกรรมที่ชุมชนจะต้องขอรับการสนับสนุนจากภายนอกด้วย ดังนั้นเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนให้แผนสามารถดำเนินการได้ต่อไป กรมส่งเสริมการเกษตร ระบุว่า เมื่อชุมชนมีแผนที่ได้จากความต้องการของชุมชนแล้ว ในส่วนที่จะต้องขอรับ

การสนับสนุนกิจกรรมตามแผนดังกล่าวแหล่งเงินทุนอาจมาจากหลายแหล่งด้วยกัน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมตามแผนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้สำหรับโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ได้จัดตั้งกองทุนสมทบกิจกรรมชุมชนตามแนวทางการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทั้งในด้านการวางแผนและการดำเนินกิจกรรม โดยมีลักษณะกองทุน (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2542 : 15) ดังนี้

1. กองทุนสมทบกิจกรรมชุมชน ตามแนวทางการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน และบริหารกองทุน โดยคณะกรรมการระดับกรม
2. กองทุนสมทบกิจกรรมชุมชนจังหวัด บริหารกองทุน โดยคณะกรรมการระดับจังหวัด
3. กองทุนหมุนเวียนกิจกรรมชุมชน ตำบล บริหารกองทุน โดยคณะกรรมการระดับตำบล

สรุป นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่นโดยตรง ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนและกลไกการบริหารจัดการของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

แนวคิดการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดระเบียบว่าด้วยแนวทางการวางแผนพัฒนาตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2550 ในส่วนของการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นห้าปี ควรดำเนินการตามขั้นตอน (กระทรวงมหาดไทย. 2553 : ออนไลน์) ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาของตำบลและความต้องการในการพัฒนาตำบล
2. กำหนดประเด็นปัญหา จัดกลุ่มปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
3. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่นข้างเคียง
4. กำหนดแนวทางการพัฒนารวมทั้งคัดเลือกโครงการ งานและกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของตำบลและความต้องการในการพัฒนาตำบล
5. จัดทำร่างแผนพัฒนาตำบล และได้กำหนดขั้นตอน การจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี ควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 พิจารณาบททวนโครงการ งาน และกิจกรรม ที่กำหนดในแผนพัฒนาตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นห้าปี ให้เป็นไปตามนโยบายและปัญหาความต้องการและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละปี

5.2 รวบรวมโครงการ งาน และกิจกรรมที่ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ ที่จัดสรรงบประมาณสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.3 รวบรวมโครงการ งาน และกิจกรรมที่ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ ดำเนินการในพื้นที่ตำบล

กล่าวโดยรวมในการดำเนินงานตามแผนชุมชนเมื่อผ่านประชาพิจารณ์แผนแล้ว ต้องพร้อมและสามารถปฏิบัติได้ทันที ชุมชนสามารถดำเนินการเองแต่อาจมีบางกิจกรรมที่ชุมชนจะต้องขอรับการสนับสนุนจากภายนอก ดังนั้นเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล หน่วยงานราชการต่าง ๆ จะต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนให้แผนสามารถดำเนินการได้ต่อไป เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมตามแผนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการปกครองที่ยึดหลักการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง ทำให้เกิดความรับผิดชอบและหวงแหนต่อท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ อันจะนำมาซึ่งความกลมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตย โดยประชาชนมีโอกาสเลือกตั้ง ทำให้มีส่วนรับรู้ถึงปัญหาอุปสรรค และช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นตนเอง ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้

ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่นได้เกิดจากการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาค เพื่อให้เกิดการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ถูกต้อง นักวิชาการหลายท่านจึงได้ให้ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้เพื่อให้ประชาชนได้รู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ดังนี้

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2541 : 33) ได้ให้ความหมายการบริหารงานท้องถิ่นว่าหมายถึง การที่รัฐบาลในส่วนกลางให้หรือกระจายอำนาจหน้าที่ด้านการบริการไปให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งรวมทั้งให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะบางประการ เพื่อชุมชนของตนเอง แต่ความเป็นอิสระของหน่วยการบริหารท้องถิ่นจะมีไม่มากจนถึงขนาดที่เป็นอิสระ โดยไม่ขึ้นกับรัฐบาลในส่วนกลาง ในเวลาเดียวกันเพื่อให้การบริหารท้องถิ่นดำเนินการไปได้จึง

จำเป็นต้องมีหน่วยการบริหารท้องถิ่นที่รับผิดชอบในการบริหารท้องถิ่น เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนรวมในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลิขิต ชีรเวคิน (2543 : 3) กล่าวว่าไว้ว่า การปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริงหรือการกระจายอำนาจไปในระดับต่ำสุด คือ รากหญ้า (Grass Root) ซึ่งเป็นฐานเสริมสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบสำคัญยิ่งขาดอันหนึ่ง คือ การขาดรากฐานในท้องถิ่น ดังนั้น หากไม่มีหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลจะต้องรับภาระการดำเนินการทุกอย่างและไม่แน่ว่าจะสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นได้ถูกต้องหรือไม่ รวมทั้งจะต้องดำเนินการเฉพาะท้องถิ่น

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2544 : 33) ได้ให้ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่ประชาชนมีสิทธิในการปกครองตนเองในเรื่องของท้องถิ่น โดยรัฐมีหน้าที่ให้ความเป็นอิสระแก่ประชาชนในการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น หรือเรียกว่าการกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้ท้องถิ่น แต่การให้ความเป็นอิสระนี้ มีข้อจำกัด

รสคนธ์ รัตนเสริมพงศ์ (2546 : 15) ได้กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีอำนาจปกครองตนเอง โดยจัดตั้งองค์กรขึ้นมาใช้อำนาจแทนประชาชน เรียกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นอิสระ ภายใต้กรอบนโยบาย กฎหมาย และกำกับดูแลของรัฐ

นรินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2547 : 22) ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งส่วนราชการ ได้มอบอำนาจในการปกครองและการบริหารกิจการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขอบเขตอำนาจหน้าที่และพื้นที่ของตนที่กำหนดไว้ตามกฎหมายโดยมีความเป็นอิสระตามควร

วุฒิสาร ตันไชย (2547 : 1) นิยามว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางหรือส่วนกลางได้กระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่และประชากรเป็นของตนเอง ประการสำคัญขององค์กรดังกล่าวจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การมอบอำนาจจากส่วนกลางมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

สถาบันพระปกเกล้า (2548 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยงานการปกครองท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนใน

ท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกัน การบริหารงานของท้องถิ่นมีการจัดเป็นการโดยมีตัวแทนซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมดหรือบางส่วน ทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องกำกับดูแลด้วยวิธีต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

ลิขิต วีรเวทิน (2539 : 253 ; อ้างถึงใน จิตติมา คนชุม. 2551 : 29) ให้ความหมายเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นไทยไว้ว่า เป็นการมอบอำนาจให้คนในท้องถิ่น โดยมีอิสระในการปกครองตนเอง มีอำนาจในการบริหารท้องถิ่น มีงบประมาณเป็นของตนเอง และมีฐานะเป็นนิติบุคคล

สรุป หลักการปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกัน ในด้านความเจริญของจำนวนประชากรหรือขนาดของพื้นที่ มีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม มีสิทธิตามกฎหมายที่จะดำเนินการปกครองตนเอง มีคณะผู้บริหารในการบริหารงานและสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ

ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองที่สนับสนุนการปกครองของรัฐในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน โดยยึดหลักการกระจายอำนาจการปกครองและเพื่อให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญ ดังนี้

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2547 : 22) จำแนกลักษณะสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายจากส่วนกลาง มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย มีขอบเขตการปกครองที่แน่นอนและมีคณะผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นผู้รับผิดชอบต่อการบริหารงานอย่างเป็นอิสระและมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและมีการบริหารงานของตนเอง

ปธาน สุวรรณมงคล (2547 : 4 – 5) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. เป็นนิติบุคคล นิติบุคคลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยอำนาจของกฎหมาย การเป็นนิติบุคคลจึงเป็นการแสดงถึงฐานะทางกฎหมาย สำหรับการปกครองท้องถิ่นถือเป็นนิติบุคคลในกฎหมายมหาชน โดยมีกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในกฎหมายนั้น ๆ และสามารถก่อหนี้พันธะทางกฎหมาย
2. มีอำนาจหน้าที่เฉพาะจะมีการดำเนินกิจการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นกาลเฉพาะ ให้เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบนั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นการระบุหน้าที่ไว้โดย

ชัดเจนหรืออาจเป็นการระบุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถริเริ่มกระทำการใด ๆ ที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้

3. ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง โดยทั่วไปสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่น จะมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน โดยสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ส่วนผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นอาจมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนหรืออาจมาจากการเลือกตั้งทางอ้อม โดยสภาเป็นผู้เลือกคณะผู้บริหารท้องถิ่นก็ได้ตามที่กฎหมายกำหนด

4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

5. มีอิสระการบริหารอย่างเพียงพอ ในขอบเขตหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนด โดยรัฐบาลกลางมีหน้าที่เพียงสนับสนุนส่งเสริมและกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6. มีอำนาจในการจัดหารายได้และใช้จ่ายรายได้อย่างอิสระตามควร มีการจัดหารายได้ในท้องถิ่นของตนอย่างเพียงพอต่อการบริหารงาน มีแหล่งรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

7. มีการกำกับดูแลจากรัฐ การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของรัฐและจัดตั้งโดยมีกฎหมายรองรับ มีช่องทางที่เป็นอิสระจากรัฐ การกำกับดูแลเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็นไม่ขัดกับหลักความเป็นอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน

โกวิท พวงงาม (2548 : 10) กล่าวว่า ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพราะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้สิทธิและหน้าที่พลเมือง อันจะนำมาสู่ความศรัทธาเต็มใจในระบอบประชาธิปไตย

2. การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล

3. การปกครองท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นตนเอง

4. การปกครองท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ

5. การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง
สรุป ลักษณะสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่เป็นนิติบุคคล มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบนั้น ๆ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ประชาชนมีสิทธิเลือกและถอดถอนบุคคลที่จะเข้าปกครองตนเองได้

การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล

การศึกษาปัจจุบันและอนาคตของประเทศไทย การมองย้อนไปในอดีตและความพยายามในอดีตในทางที่ตีมาปรับใช้หรือเป็นแบบอย่างสำหรับปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ดังการศึกษาถึงการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลของประเทศไทยก็เพื่อจะได้นำส่วนที่ตีมาใช้และมีส่วนช่วยทำให้เข้าใจเทศบาลมากขึ้นด้วย

เทศบาล นับได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบแรกของประเทศไทย โดยถือกำเนิดขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 ถือว่าเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประวัติความเป็นมายาวนานที่สุด เมื่อพุทธศักราช 2440 รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริให้ทดลองจัดตั้งหน่วยการปกครองแบบใหม่ในระดับท้องถิ่น เรียกว่า สุขาภิบาล และมีการจัดตั้งกรมสุขาภิบาลขึ้นมา สำหรับเจ้าพนักงานที่จะเข้ามาดูแลสุขาภิบาลกรุงเทพ ฯ นั้น เสนาบดีกระทรวงนครบาลเป็นผู้เลือก (โกวิท วัฒนกุล, 2550 : 105)

หลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาล

ทองอาน พาโทสง (2550 : 143 – 144) กล่าวว่า พระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้จัดตั้งเทศบาลขึ้นได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย
2. เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัติ และซึ่งประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย

3. เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัติ และซึ่งประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย

หน้าที่เทศบาลตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

กรมการปกครอง (2543 : 251) กล่าวว่า มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
4. การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่น ๆ
5. การสาธารณสุขูปการ
6. การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ
7. การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
8. การส่งเสริมการท่องเที่ยว
9. การจัดการศึกษา
10. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
11. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
13. การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
14. การส่งเสริมกีฬา
15. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
16. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
17. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
18. การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
19. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
20. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน

21. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
22. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
23. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ
24. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
25. การผังเมือง
26. การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
27. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
28. การควบคุมอาคาร
29. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
30. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
31. กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ความสำคัญของการบริหารท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีความสำคัญดังนี้

1. การปกครองส่วนท้องถิ่นคือพื้นฐานของประชาธิปไตย
  2. ให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักปกครองตนเอง
  3. เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล
  4. สนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ
  5. เป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองการบริหารของประเทศในอนาคต
  6. การปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง
- สรุป การจัดตั้งเทศบาลนั้นได้แบ่งเทศบาลเป็น 3 ประเภท โดยพิจารณาจากจำนวนประชากร ความเจริญทางเศรษฐกิจ และความสำคัญทางการเมืองเป็นหลัก ซึ่งการจัดตั้งเทศบาลทุกประเภทนั้นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากราษฎรในท้องถิ่นและต้องมีการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

ในส่วนของบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลนั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (กระทรวงมหาดไทย. 2553 : ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ในฐานะหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาพื้นที่ที่เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนชุมชนและนำแผนชุมชนไปสู่การปฏิบัติ สรุปแนวทางการดำเนินงานเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

การเตรียมการจัดทำแผน

1. เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคประชาชน กำหนดพื้นที่ กลไกการดำเนินงานและแบ่งความรับผิดชอบในการดำเนินงานร่วมกัน จัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ
2. ทำความเข้าใจกับบุคลากรในองค์กร ทั้งภาคการเมือง และข้าราชการท้องถิ่น
3. ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคประชาชน ทำความเข้าใจการดำเนินงานในพื้นที่กับผู้นำชุมชนและประชาชน
4. ร่วมคัดเลือกแกนนำประชาชนในพื้นที่เพื่อส่งเข้ารับการฝึกอบรมเป็นวิทยากรกระบวนการแผนชุมชน
5. สนับสนุนการจัดเตรียมเวทีสร้างความเข้าใจทุกภาคส่วนในชุมชน

การจัดทำแผนชุมชน

1. สนับสนุนให้วิทยากรแผนชุมชน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคประชาชน ดำเนินการในพื้นที่ชุมชน
2. นำข้อมูลการพัฒนาในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมสังเคราะห์กับข้อมูลรายครัวเรือน และข้อมูลชุมชน
3. ประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลการพัฒนาของส่วนราชการเข้าร่วมสังเคราะห์กับข้อมูลรายครัวเรือน และข้อมูลชุมชน
4. สนับสนุนให้คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และส่งนักวิชาการด้านแผนพัฒนาเข้าร่วมเวทีสังเคราะห์ข้อมูล จากปัญหาความต้องการของชุมชน จัดลำดับความสำคัญ กำหนดแผนงาน โครงการ ยกร่างแผนชุมชน
5. สนับสนุนการจัดเวทีนำร่างแผนชุมชนเข้าสู่กระบวนการประชาคมของชุมชนเพื่อรับรองเป็นแผนชุมชนระดับหมู่บ้าน
6. จัดให้มีเวทีสังเคราะห์แผนชุมชนระดับหมู่บ้าน / ชุมชน เป็นแผนชุมชนระดับตำบล และระดับเทศบาล
7. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีเวทีพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอและมีการปรับแผนชุมชนทุกปี

การนำแผนชุมชนสู่การปฏิบัติ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำข้อมูล ปัญหา ความต้องการที่ได้มาจากการระดมสมองจากแผนชุมชนที่จัดทำเสร็จแล้วมาประกอบการพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา)

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณานำโครงการ กิจกรรม ตามความจำเป็นที่เกินศักยภาพของชุมชน มาบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น (แผนพัฒนาสามปี) เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำงบประมาณ อันเป็นการนำแผนชุมชนไปสู่การปฏิบัติอีกทางหนึ่ง

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณาแผนชุมชนในส่วนที่เกินอำนาจหน้าที่หรือฐานะทางการคลังของเทศบาล / องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อส่งให้หน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด เข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือบูรณาการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

อาจกล่าวได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ตั้งแต่ การเตรียมการจัดทำแผน การจัดทำแผนชุมชน และการนำแผนชุมชนสู่การปฏิบัติ อีกทั้งแผนพัฒนานี้ก็เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันกำหนดทิศทางพัฒนาและแก้ไขของตนเอง ตามความต้องการและความจำเป็นภายในชุมชนนั้นและเป็นฐานข้อมูลในการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บริบทของเทศบาลตำบลตาจาง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติความเป็นมา

เทศบาลตำบลตาจาง (2550 : 4 - 14) มีประวัติเล่าสืบต่อกันมาว่า ชุมชนแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นมาประมาณ 200 ปีมาแล้ว โดยผู้มาอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่รอบครัวแรกชื่อ “ตาจาง” ต่อมาได้มีครอบครัวอื่น ๆ ย้ายเข้ามาอยู่ด้วย ส่วนใหญ่อพยพมาจากเขมรดำ (ประเทศกัมพูชา) และจากจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากประเทศกัมพูชาในขณะนั้นตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส และเกิดการสู้รบกัน จึงมีผู้คนอพยพหนีภัยสงครามหาดินแดนที่สงบกว่า ส่วนผู้ที่อพยพมาจากจังหวัดนครราชสีมา เพราะว่าหนีคดีอาญาหลบมาซ่อนตัว ในเขตป่าทึบ และเป็นการยากลำบากที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะติดตามจับกุมตัวได้ และได้ร่วมกันก่อตั้งหมู่บ้านชื่อบ้าน “บ้านตาจาง”

พ.ศ. 2504 บ้านตาจางเดิมเป็นหมู่ที่ 15 ตำบลละหานทราย กิ่งอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์

พ.ศ. 2506 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งตำบลตาจางเป็นอีกตำบลหนึ่ง โดยแยกออกจากตำบลละหานทราย และบ้านตาจางเป็นหมู่ที่ 5 ของตำบลตาจาง อำเภอละหานทราย

จังหวัดบุรีรัมย์ คำว่า “ดาวง” เป็นคำที่มีจากภาษาเขมรว่า “ตาร้อง” “ ร้อง ” หมายถึง ยอด , ปลาย “ ดาวง ” แปลว่า บ้านตายอด หรือ บ้านยอดเยี่ยม โดยมีนายแก้ว เบ็ญจคุ้ม เป็นกำนัน ตำบลคนแรก ราษฎรท้องถิ่น พูดภาษาท้องถิ่น เขมร ลาว ส่วย

อาณาเขตติดต่อ

ตำบลดาวงเป็นตำบลหนึ่งใน 6 ตำบล ของอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ห่างจาก ที่ว่าการอำเภอละหานทรายทางทิศตะวันออก ประมาณ 9 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับตำบล ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลถาวรและตำบลยายแ้ววัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองไผ่งาม อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลละหานทราย อำเภอละหานทรายและตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

เนื้อที่

เทศบาลตำบลดาวงมีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 118,125 ไร่ หรือ 189 ตารางกิโลเมตร

จำนวนหมู่บ้าน

เทศบาลตำบลดาวงมีเขตการปกครองประกอบไปด้วย 22 ชุมชน ดังนี้

จำนวนชุมชนในเขตเทศบาลตำบล เต็มทั้งชุมชน 22 ชุมชน ได้แก่

1. ชุมชนยางโป่งสะเดา หมู่ 1
2. ชุมชน โลกตาพรหม หมู่ 2
3. ชุมชนบ้านบุ หมู่ 3
4. ชุมชนละลม หมู่ 4
5. ชุมชนดาวง หมู่ 5
6. ชุมชนหนองปรือ หมู่ 6
7. ชุมชนปรือพวงสำราญ หมู่ 7
8. ชุมชนหัวสะพาน หมู่ 8
9. ชุมชนหัวสนาม หมู่ 9
10. ชุมชนตาอน หมู่ 10
11. ชุมชนโคกว่าน หมู่ 11
12. ชุมชนคอนมัน หมู่ 12

13. ชุมชนหัวทำนบ	หมู่ 13
14. ชุมชนสว่างพัฒนา	หมู่ 14
15. ชุมชนหนองคัน	หมู่ 15
16. ชุมชนหนองมดแดง	หมู่ 16
17. ชุมชนหนองโบสถ์	หมู่ 17
18. ชุมชนเทพย์คัม	หมู่ 18
19. ชุมชนไทยพัฒนา	หมู่ 19
20. ชุมชนหนองยาง	หมู่ 20
21. ชุมชนศิลาทอง	หมู่ 21
22. ชุมชนเทพย์คัมใต้	หมู่ 22

ประชากร

ในเขตเทศบาลตำบลตาจมีประชากรรวมทั้งสิ้น 15,389 คน (ข้อมูลเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553) โดยแยกเป็น

ชาย 7,903 คน

หญิง 7,486 คน

ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 81 คน/ตารางกิโลเมตร

จำนวนครัวเรือน 3,032 ครัวเรือน

สภาพทางสังคม

การศึกษา ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เพราะการพัฒนาประเทศต้องอาศัยกำลังคนเป็นสำคัญ และกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระดับพื้นฐาน ซึ่งเป็นฐานของการศึกษาในระดับสูงต่อไป รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการการศึกษา สำหรับสถานศึกษาในเขตตำบลตาจ มีดังนี้

1. โรงเรียนระดับประถม	จำนวน	10	แห่ง
2. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา	จำนวน	1	แห่ง
3. ศูนย์การเรียนชุมชน	จำนวน	1	ศูนย์
4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	จำนวน	5	ศูนย์
5. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	จำนวน	2	ศูนย์

6. ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน 13 แห่ง
การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม มีเส้นทางคมนาคมหลัก 2 เส้นทาง

1. สายละหานทราย - ตาจง - อำเภอบ้านกรวด (ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 224)

ระยะทางถึงบ้านตาจง ที่ตั้งของตำบลตาจง มีระยะทาง 10 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางของกรมทางหลวงตลอดเส้นทาง หมู่บ้านที่ใช้เส้นทางนี้เป็นหลัก ได้แก่ หมู่ที่ 3,4,5,6,7,8,9,10,12,14, 15,16,19 และ 21

2. สายละหานทราย - ยายแถม - ดอนหนองแหน (บร 4014) เป็นถนนลาดยาง ของเร่งรัดพัฒนาชนบท หมู่บ้านที่ใช้เส้นทางนี้เป็นหลัก ได้แก่ หมู่ 1,2,11,13,17,18,20 และ 22 การคมนาคมติดต่อกันระหว่างหมู่บ้าน ใช้เส้นทางของ ร.พ.ช. และ อบต. เป็นถนนลูกรัง
การบริหาร การจัดการ

สภาตำบลตาจง ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบล เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 16 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2539 ยกฐานะเป็นเทศบาล เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2548

ปัจจุบันมี คณะผู้บริหาร 5 คน สมาชิกสภาเทศบาลตำบล 12 คน พนักงานเทศบาล 22 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน พนักงานจ้างตามภารกิจทั่วไป 73 คน ผู้ดูแลเด็ก 16 คน

ตราสัญลักษณ์

รูปตราสัญลักษณ์ประจำเทศบาลตำบลตาจง เป็นภาพ"ชาวนาจับเกวียน" เนื่องจากราษฎรในเขตพื้นที่ตำบลตาจง ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางการเกษตร วัว ควาย เกวียน เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพตลอดจนการขนส่งสินค้าในการติดต่อค้าขาย โดยอาศัยแรงงานจาก วัวควาย ในการขับเคลื่อนเกวียน ปัจจุบันภาพชาวนาจับเกวียนในท้องทุ่งชนบท เป็นภาพที่หาได้ยาก เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์ ของ วัว ควาย เกวียน เทศบาลตำบลตาจง ได้นำภาพชาวนาจับเกวียน เป็นตราสัญลักษณ์ประจำเทศบาลตำบลตาจง เพื่อเป็นอนุสรณ์และเป็นการรำลึกถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา เทศบาล ตำบลตาจ่ง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ มีดังนี้

ปิยนุช แสงวุธ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ตำบลนางาม อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ผู้เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเพศชาย จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา อาศัยอยู่ในท้องถิ่นมาตั้งแต่เกิด และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการจัดตั้งคณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาตำบล เก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของตำบล มีส่วนร่วมในการจัดตั้งคณะทำงานรวบรวมและจัดกลุ่มปัญหาและความต้องการของตำบล ศึกษา นโยบายของจังหวัดและอำเภอ กำหนดนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล กลั่นกรองปัญหาและความต้องการ จัดลำดับและความสำคัญของปัญหาและความต้องการ กำหนดแนวทางการพัฒนาตำบลและกิจกรรมตามโครงการ / งาน ผู้เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมทุกคน

รามิต พัฒนมงคลเชษฐ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรงอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรง ได้แก่ อาชีพ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การรับรู้ข่าวสารและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้มีความพยายามที่จะปฏิบัติทางระเบียบกระทรวงมหาดไทยด้วยการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2541 แต่มีองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วนยังปฏิบัติไม่ครบกระบวนการตามที่ระเบียบกำหนด สำหรับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นยังอยู่ในระดับน้อย ทำให้พบว่าประชาชนยังไม่ค่อยจะให้ความสนใจในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร ดังนั้น หน่วยงานที่มีเจ้าหน้าที่กำกับดูแลจะต้อง

ให้ความสำคัญและส่งเสริม สนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

ธงชัย สีโสภณ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านฝ้าย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษาแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเมืองฝ้าย ศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านฝ้าย ที่ได้รับจากแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝ้าย ปี พ.ศ. 2545 เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความสำคัญมากที่จะต้องพึ่งเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารส่วนตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาส่วนท้องถิ่นให้มีความเจริญ แผนพัฒนามี 2 ประเภท คือ แผนพัฒนาระยะ 5 ปี และแผนพัฒนาประจำปี แผนพัฒนาตำบลเป็นการจัดทำแผนพัฒนาจากเบื้องล่าง เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลส่วนกลาง และครอบคลุมทุกแผนงานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดสรรงบประมาณให้ครอบคลุมทุกด้าน และทำตามความต้องการของประชาชน แผนพัฒนาจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้

วราพร ลือสกุล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การเตรียมการจัดทำแผนประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเป็นรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ และระดับน้อย 3 ข้อ โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดและรองลงมา คือ เป็นคณะกรรมการในการจัดทำแผนของชุมชนเพื่อกำหนดการใช้ทรัพยากรและมีส่วนร่วมในการประชุมชุมชนในการชี้แจงโครงการที่ได้รับอนุมัติเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล

ด้านการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเป็นรายชื่ออยู่ในระดับน้อยทุกข้อ โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดและรองลงมาคือ เป็นกรรมการในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน

ด้านการคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเป็นรายชื่ออยู่ในระดับน้อย โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดและรองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของชุมชน

ด้านการกำหนดจุดหมายและแนวทางการพัฒนาระยะยาว ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเป็นรายชื่ออยู่ในระดับน้อย โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อย

สุดและรองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการคัดเลือกหาแนวทางการพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชน

ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนงานและโครงการ ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเป็นรายชื่อ อยู่ในระดับน้อยที่สุดทุกข้อ โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดและรองลงมาคือ มีโอกาสได้เข้าร่วมในการประชุมพิจารณาทบทวนวัตถุประสงค์ของสาขาแผนการพัฒนาจากแผนพัฒนา 5 ปี และมีส่วนร่วมในการพิจารณาคัดเลือกวัตถุประสงค์จากแผน 5 ปี

ด้านการจัดทำร่างแผนพัฒนา ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเป็นรายชื่ออยู่ในระดับน้อยที่สุดทุกข้อ โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดและรองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการนำร่างแผนพัฒนา 3 ปี ที่ปรับปรุงเสนอคณะกรรมการท้องถิ่นเพื่อพิจารณาและมีส่วนร่วมในการประชุมคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนเพื่อรวบรวมรายละเอียดของแผนงาน โครงการ

ด้านการอนุมัติและประกาศใช้ ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเป็นรายชื่ออยู่ในระดับน้อยที่สุด 3 ข้อ และระดับปานกลาง 1 ข้อ โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดและรองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการประชุมร่างแผนที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการประสานแผนเสนอต่อสภาเทศบาลเพื่อเสนอผู้บริหารลงนามอนุมัติ และมีส่วนร่วมในการประชุมร่างแผนที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพัฒนาเทศบาลเสนอต่อคณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น

สายยันต์ ภิรมย์กิจ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา บทบาทของเทศบาลตำบลหนองบัวระเหว ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทเทศบาลในการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและเป็นรายด้าน จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านร่วมวางแผนพัฒนาเทศบาล ด้านร่วมปฏิบัติงานและด้านการตรวจสอบและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และจำนวน 1 ด้าน คือ ด้านแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

สุนันท์ สำเรียนรัมย์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านขององค์การแพลนประเทศไทย เขตอำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านขององค์การแพลนประเทศไทย เขตอำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.38$) โดยเยาวชนให้เหตุผลว่า ยังอยู่ในวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนจึงมีเวลาจำกัดในการเข้า

ร่วมกิจกรรม ต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัว คิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนเองในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน ไม่ให้ความสนใจกับกิจกรรมของส่วนรวม ผู้ใหญ่ให้ความสนใจกับเยาวชน และเยาวชนไม่สนใจเข้าร่วม เมื่อวิเคราะห์แยกแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน พบว่า เยาวชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.52$) โดยเยาวชนร้อยละ 40.56 ให้เหตุผลว่าตนเองยังเรียนหนังสือ ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วม และเยาวชนร้อยละ 37.78 ให้เหตุผลว่าต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัว ส่วนการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.30$) โดยเยาวชนร้อยละ 76.97 เห็นว่าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการร่วมกับกรรมการกลุ่มกิจกรรมดำเนินการ และเยาวชนร้อยละ 16.45 ให้เหตุผลว่าตนเองต้องเรียนหนังสือ และขั้นตอนสุดท้าย การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการกำกับติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาหมู่บ้าน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.27$) โดยเยาวชนร้อยละ 85.71 เห็นว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่และคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำ และอีกร้อยละ 55.36 ให้เหตุผลว่าตนเองต้องเรียนหนังสือ ทำให้ไม่มีเวลา

กิตติศักดิ์ มากมี (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ปี กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งพอ อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ปี โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ส่วนผลการเปรียบเทียบ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ปี พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมคิดมีส่วนร่วมปฏิบัติ มีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล โดยภาพรวมแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมคิด มีส่วนร่วมตัดสินใจไม่แตกต่างกัน

อุไรวรรณ แจ่มใส (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว อำเภอแกลง จังหวัดระยอง พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลด้านแผนพัฒนาตำบลเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือด้านบทบาทหน้าที่ของประชาชน

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลขั้นเสนอปัญหาความต้องการ เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือขั้นตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของแผน และอันดับสุดท้ายคือขั้นร่วมกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทาง

พัฒนา

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลกับระดับในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับต่ำอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อาริยา บุญเปลื้อง (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ : เปรียบเทียบชาวไทยพื้นราบกับชาวไทยภูเขา จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเพศ สถานภาพสมรส รายได้ ตำแหน่ง จำนวนครั้งที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา

เกศิณี พรหมตัน (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลแม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ในระดับมาก

สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และตำแหน่งในสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศของผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05

สมาชิกในชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแม่ใจ ยังไม่ค่อยเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหา ส่วนใหญ่ยังคิดว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการและภาครัฐ ส่วนปัญหาและข้อจำกัดในด้านงบประมาณ สาขการปฏิบัติงานการบังคับบัญชาที่ซับซ้อน ทำให้โครงการที่บรรจุไว้ในแผนไม่ได้รับการดำเนินการอย่างแท้จริง

เดชอุดม ขุนทอง (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบล : กรณีศึกษาตำบลพิจิตร อำเภอนาหม่อม จังหวัดพิจิตรพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก เพศ ระดับการศึกษา รายได้ของครัวเรือน ตำแหน่งทางสังคม และภาวะหนี้สิน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ส่วนตัวแปรอายุ ระยะเวลาการอยู่ในท้องถิ่น และการเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประชาชนมองเฉพาะปัญหาของตนโดยไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และยังขาดข้อมูลที่แท้จริงในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ดังนั้น แนวทางที่จะแก้ไขหน่วยงานและบุคลากรที่

เกี่ยวข้องควรกำหนดแผนและนโยบายมาตรการต่าง ๆ ในการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน และให้ประชาชนได้เห็นประโยชน์และความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ องค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และมีความรู้ความเข้าใจต่อการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน และร่วมกันผลักดันแผนงาน กิจกรรมโครงการจากแผนพัฒนาตำบลสู่การปฏิบัติ มาเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลอย่างแท้จริง

วิระชัย คำล้าน (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าการศึกษามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการร่วมตัดสินใจ รองลงมา คือ ด้านการกำกับติดตามผลและด้านการรับประโยชน์ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการร่วมดำเนินการ

เกตุช ฝูยเจริญ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเทศบาลตำบลไชยปราการ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2545 – 2547 ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาสามปี ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน / หมู่บ้าน ในพื้นที่เทศบาลไชยปราการ ประสบความสำเร็จตามแผนในระดับมาก กล่าวคือ คุณภาพชีวิตโดยรวมของประชาชนดีขึ้น คุณภาพในการให้บริการประชาชนดีขึ้น การดำเนินงานตามแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสามารถแก้ไขปัญหาความจำเป็นเร่งด่วนของประชาชนและชุมชนสอดคล้องและตรงตามความต้องการของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ คุ่มค่ากังบงบประมาณ เวลา และทรัพยากรที่ใช้ไป

ไพศาล แก้วบุตรดี (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาตำบลอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ภัทนิษฐ์ เสาทอง (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารองการบริหารส่วนตำบลคม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารองการบริหารส่วน

ตำบลคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (การดำเนินการ) ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย

ปิยรัตน์ สุขบรรณ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเตรียมการจัดทำแผนและด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

ทองสุข บรรดาศักดิ์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองเยือง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองเยือง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับน้อยเช่นกัน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปหาต่ำสุดจะได้ดังนี้ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนา ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา และด้านการมีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาตามลำดับ

สรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลโดยภาพรวมนั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ส่งเสริมการดำเนินกิจกรรม / โครงการงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีลำดับขั้นตอน รูปแบบที่ชัดเจนได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เน้นการรับผิชอบ มีความยืดหยุ่นพอสมควรจึงจะประสบความสำเร็จ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดเก็บ วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการศึกษาคุณงานนั้น สามารถนำไปสู่การวิเคราะห์และคิดกิจกรรมที่จะพัฒนาชุมชนภายใต้ศักยภาพของตำบล